

การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

Educational management to Enhance Student Competency In the 21st Century

ศุภรัตน์ วรณิษฐา¹, ศักดิ์ชัย นิรัญทวี²,
อัจฉรา วัฒนารงค์ และ โกศล มีคุณ⁴

มหาวิทยาลัยพะเยา

Phayao University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: yuwanan.2024@hotmail.com

บทนำ

การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ในสภาวะการในปัจจุบันพบว่า การจัดการศึกษาไม่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและปรับตัวได้ทันต่อสภาวะการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น อีกทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียนยังไม่สะท้อนถึงศักยภาพของผู้เรียนที่สามารถออกไปสู่สังคมและโลกของการทำงานในอนาคตได้อย่างชัดเจน ตลอดจนหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ไม่ตอบสนองต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2562) กล่าวว่า ควรมีการปรับหลักสูตรและการเรียนการสอนให้มีความยืดหยุ่นสูงเพื่อช่วยให้ครูสามารถพัฒนาผู้เรียนที่มีความพร้อมแตกต่างกันมากในช่วงวัยนี้ได้พัฒนาไปตามลำดับขั้น โดยเฉพาะผู้เรียนในเขตพื้นที่ห่างไกลที่มีความแตกต่างกันหลากหลายทางด้านภูมิสังคมและบริบท การปฏิรูปการเรียนการสอน นอกจากจะต้องแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนแล้วยังต้องคำนึงถึงความต้องการของสังคมประเทศและโลกในยุคปัจจุบันและอนาคตที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต ที่ปัจจุบันต้องการความรู้ ทักษะ และสมรรถนะชุดใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม เช่นเดียวกับสิทธิพล อาจอินทร์ (2562) พบว่าการให้การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21 ต้องเปลี่ยนแปลงทัศนะ (Perspectives) จากกระบวนทัศน์แบบดั้งเดิม (Tradition Paradigm ไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm) ที่ให้โลกของนักเรียนและโลกความเป็นจริงเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ไปไกลกว่าการได้รับความรู้แบบง่าย ๆ ไปสู่การเน้นพัฒนาทักษะและทัศนคติ ทักษะการคิด ทักษะการแก้ปัญหาทักษะองค์การ ทัศนคติเชิงบวก ความเคารพตนเอง นวัตกรรม ความสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร และค่านิยมทางเทคโนโลยี ความเชื่อมั่นตนเอง ความยืดหยุ่น การจงใจตนเอง และการตระหนักในสภาพแวดล้อม และเหนืออื่นใด คือ ความสามารถใช้อย่างสร้างสรรค์ (The Ability to Handle knowledge Effectively in Order to use it Creatively) ถือเป็นทักษะที่สำคัญจำเป็นสำหรับการเป็น

* วันที่รับบทความ : 29 มิถุนายน 2567; วันที่แก้ไขบทความ 22 กรกฎาคม 2567; วันที่ตอบรับบทความ : 23 กรกฎาคม 2567

Received: June 29 2024; Revised: July 22 2024; Accepted: July 23 2024

นักเรียนในศตวรรษที่ 21 ถือเป็นเรื่องที่ท้าทายในการที่จะพัฒนาเรียนเพื่ออนาคต ให้นักเรียนมีทักษะ ทักษะคิดคำนึง และบุคลิกภาพส่วนบุคคล เพื่อเผชิญกับอนาคตด้วยภาพในทางบวก (Optimism) ที่มีทั้งความสำเร็จและมีความสุข

องค์ประกอบของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

วิโรจน์ สารัตนะ (2556) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญและจำเป็นเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 คือ ความรู้ในเนื้อหาและความเชี่ยวชาญ การสร้างความเข้าใจระหว่างวิชาหลัก เช่นเดียวกับรูปแบบสหวิทยาการศตวรรษที่ 21 ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งมากกว่าความรู้แบบผิวเผิน การมีส่วนร่วมของผู้เรียนกับข้อมูล และเครื่องมือในโลกแห่งความเป็นจริงมีกระบวนการในการแก้ปัญหา และการมีมาตรการหลาย ๆ รูปแบบของการเรียนรู้ เช่นเดียวกับ สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ (2554) ยังกล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญที่ผู้สอนจะต้องพิจารณาเตรียมการ คือ การที่ครูผู้สอนจะออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนให้สอดคล้องกับแนวการปฏิรูปการเรียนรู้นั้น ควรคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในทุกขั้นตอน การมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน การพัฒนาเต็มศักยภาพ การส่งเสริมทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ในชีวิตจริง

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของการจัดการศึกษาข้างต้น สามารถกล่าวได้ว่า การจัดการเรียนรู้เป็นระบบอย่างหนึ่ง (Instructional System) หรือการจัดการเรียนรู้เชิงระบบ (Systematic Instruction) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่นำเอาแนวคิดการจัดการเชิงระบบของการทำงานเข้ามาใช้ปรับปรุงคุณภาพทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ระบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การจัดองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ไว้อย่างมีลำดับ มีขั้นตอนและมีความสัมพันธ์กันเพื่อสะดวกต่อการนำไปสู่จุดหมายปลายทางของการจัดการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้ ระบบการจัดการเรียนรู้ช่วยให้การจัดการเรียนรู้บรรลุสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสรุปความสำคัญขององค์ประกอบหรือระบบการจัดการเรียนรู้ได้ ดังนี้ (มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, 2553)

1. ระบบการจัดการเรียนรู้ช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ มีระเบียบ กระบวนการต่าง ๆ ดำเนินไปตามลำดับขั้น สามารถตรวจสอบได้ว่ามีจุดบกพร่องที่ใดบ้าง เมื่อเกิดปัญหา ก็สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด และสามารถตรวจสอบได้ว่าการจัดการเรียนรู้ได้ผลเพียงใด
2. การจัดระบบการจัดการเรียนรู้เป็นวิธีหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับคุณภาพของการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนทำให้ผู้สอนต้องวางแผนการจัดการเรียนรู้ ต้องดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนที่วางไว้และต้องวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดเป็นการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนไปในตัวเอง
3. การจัดระบบการจัดการเรียนรู้ทำให้องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันและมีความสำคัญต่อกันและกันอย่างใกล้ชิดและชัดเจน ซึ่งจะสามารถช่วยให้ การจัดการ

เรียนรู้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบของระบบโดยทั่วไปแล้วสามารถนำมาเป็นแนวทางในการจัดองค์ประกอบของระบบการจัดการศึกษาให้เหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ

1. ข้อมูลสู่การจัดการเรียนรู้ (Input) เป็นการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านจุดประสงค์การจัดการเรียนรู้เนื้อหา การจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อการจัดการเรียนรู้และ การวัดผลประเมินผล
2. กระบวนการจัดการเรียนรู้ (Process) เป็นขั้นตอนการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่เขียนไว้ตั้งแต่ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นการจัดการเรียนรู้ขั้นสรุป และขั้นวัดผล ประเมินผล ซึ่งขั้นที่ถือว่าสำคัญ คือ ขั้นการจัดการเรียนรู้เป็นขั้นที่จะต้องใช้ทักษะและเทคนิคในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด
3. ผลการจัดการเรียนรู้ (Output) เป็นขั้นการประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียนว่าเกิดผลสัมฤทธิ์มากน้อยเพียงใด หลังจากที่ได้ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ไปแล้ว
4. ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เป็นขั้นการวิเคราะห์ผลจากการจัดการเรียนการสอนว่ามีข้อบกพร่องอย่างไร มีปัญหาอย่างไร โดยพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนเพื่อที่จะหาสาเหตุของปัญหาหรือข้อบกพร่องแล้วทำการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ได้ระบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการนำไปใช้ครั้งต่อไป

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ครูผู้สอนต้องพิจารณาและเตรียมการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในทุกขั้นตอน การมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ในชีวิตจริง องค์ประกอบเหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนเพื่อสร้างสมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยครูต้องออกแบบการเรียนรู้ให้นักเรียนได้เรียนในสภาพที่ใกล้เคียงชีวิตจริงมากที่สุด นักเรียนจึงจะได้การเรียนรู้ในมิติที่ลึกและกว้างกว่าการเรียนในห้องเรียน การจัดการเรียนรู้ให้เป็นการเรียนรู้ในระดับการสร้างกระบวนการ ทักษะ บ่มนิสัย หรือการปลูกฝังความเชื่อหรือค่านิยม เป็นการนำประสบการณ์มาสังสมจน เกิดเป็นกระบวนการทัศน์ทำให้ละจากความเชื่อเดิมหันมายึดถือความเชื่อหรือกระบวนการทัศน์ใหม่ การเรียนรู้ที่แท้จริงต้องขับเคลื่อนด้วยฉันทะที่อยู่ภายใน ครูจะทําอย่างไร จึงจะช่วยให้เด็กเกิดความรู้สึกเกิดแรงขับเคลื่อนจากภายในที่จะเรียนรู้ ครูต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของนักเรียน ครูควรมีการจัดการเรียนรู้ที่เป็นส่วนหนึ่งเป็นการเรียนรู้เฉพาะตัวและการเรียนรู้เป็นกิจกรรมทางสังคม ครูต้องออกแบบกระบวนการทางสังคมเพื่อให้ศิษย์เรียนสนุก เกิดนิสัยรักการเรียนและสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ครูต้องยึด

ความสมดุลจึงจะส่งผลให้การจัดการศึกษาเพื่อสร้างสมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

สมรรถนะเป็นคุณสมบัติที่ช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน ระบบการศึกษาในปัจจุบันจึงควรช่วยกันพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีความรู้ ทักษะ และความสามารถที่พร้อมจะต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลง หรือที่เรียกว่า “สมรรถนะ (Competency)” (บึงอร เสรีรัตน์ และคณะ, 2566) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ได้อธิบายความหมายของสมรรถนะไว้ว่า ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะแต่ละอย่างหากยังไม่ได้นำไปประยุกต์ใช้ในงานและสถานการณ์ต่าง ๆ ยังไม่ใช่สมรรถนะ ดังนั้นสมรรถนะตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน จึงหมายถึง ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่บุคคลได้เรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ร่วมกันจนเกิดความสำเร็จตามต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ได้กำหนดนิยามของคำว่า สมรรถนะ ซึ่งหมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถของบุคคลในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ตนมีให้เหมาะสมในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ การใช้ชีวิต และการแก้ปัญหา สอดคล้องกับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมในสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีฐานคิดมาจากแนวคิดของ Prof. David C. McClelland นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัย Harvard ที่กล่าวไว้ว่า “สมรรถนะ คือ บุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในปัจเจกบุคคล ซึ่งผลักดันให้บุคคลนั้น สามารถสร้างผลการปฏิบัติงานที่ดี หรือปฏิบัติงานที่รับผิดชอบได้ตามเกณฑ์ ที่กำหนด ” ซึ่งความหมายในบริบทของผู้เรียนสมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่นๆ ที่ทำให้นักเรียนสามารถเรียนรู้หรือปฏิบัติงานหรือสร้างผลงานได้โดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมงานอื่นๆ ในชั้นเรียน ดังนั้นหัวใจหลักของการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 คือการบริหารหลักสูตรและการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยมีรายละเอียดสำคัญ ดังนี้

1. การบริหารหลักสูตร

การสร้างและพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและท้องถิ่น มีการประเมินการใช้หลักสูตรและนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรและนำไปออกแบบการเรียนรู้ที่คำนึงถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เน้นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประยุกต์ ริเริ่มเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ ความแตกต่างและธรรมชาติของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้ที่หลากหลายเหมาะสมสอดคล้องกับวัย และความต้องการของผู้เรียน และชุมชน มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมและการประเมินผลการเรียนรู้ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็น

ระบบโดยบูรณาการอย่างสอดคล้องเชื่อมโยงกัน มีการนำผลการออกแบบการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ และปรับใช้ตามสถานการณ์อย่างเหมาะสมและเกิดผลกับผู้เรียนตามที่คาดหวัง และประเมินผลการออกแบบ การเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ปรับปรุงพัฒนา

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อออกแบบการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้รูปแบบ เทคนิควิธีการสอนอย่างหลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มตามศักยภาพ มี การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปลูกฝังและส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์และสมรรถนะของผู้เรียน ที่มีการใช้ หลักจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุขและพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ใช้ แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนในการจัดการเรียนรู้ รวมไปถึงการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง และชุมชน มีการการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ อย่างหลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ สืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อ พัฒนาการจัดการเรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการผลิตสื่อ นวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีการออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลอย่าง หลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และผู้เรียนสร้างและนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้ อย่างถูกต้องเหมาะสม มีการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง และนำผลการประเมินการเรียนรู้มาใช้ในการ พัฒนาการจัดการเรียนรู้ต่อไป

กล่าวโดยสรุปคือ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ เป็นความสามารถในการสร้าง และพัฒนาหลักสูตร ออกแบบการเรียนรู้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และผู้เรียน อย่างเป็นระบบ จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลายเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ที่ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ใช้หลักจิตวิทยาในการจัดการ เรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่าง หลากหลาย สืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ออกแบบวิธีการวัดและ ประเมินผล สร้างและนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม นำผลการประเมินการเรียนรู้ มาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้

2. การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

การสอนคือการถ่ายทอดความรู้ การฝึกให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ การจัดสิ่งแวดล้อมและ กิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การสร้างหรือจัด สถานการณ์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การแนะแนวทางแก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

การจัดดำเนินการของผู้สอน ต้องให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยผู้เรียนทำกิจกรรมที่อาศัย กระบวนการ (process) ของสมอง เช่น ฟัง อ่าน พูด เขียนโยงความสัมพันธ์ เปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดความรู้ ดังกล่าว ผลการเรียนรู้อาจอยู่ในรูปของความเข้าใจการคิดวิเคราะห์ การประเมินผล การดำเนินการของผู้สอนอาจ

อยู่ในรูปบรรยาย อธิบายสาธิต หรือปฏิบัติให้ดูให้อ่านเนื้อหาสาระ ให้อภิปราย ให้ทำแบบฝึกหัด ให้ศึกษาจากสื่อต่าง ๆ (บุญชม ศรีสะอาด, 2541) แนวคิดพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพที่ดีได้แก่

1. บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ครูควรพัฒนาและจัดอย่างเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกว่า ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีอย่างหนึ่งของการเรียน การสอนอย่างเป็นระบบ

2. การเรียนรู้ของผู้เรียนเกิดขึ้นได้ทุกแห่ง ทุกเวลา ต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต การสอนในยุคปัจจุบันจะต้องเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรักที่จะเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่ใช่การเรียนแบบมีครูสอน ครูจะช่วยให้เพียงช่วงหนึ่งของชีวิต จะต้องเรียนด้วยตนเอง

3. ผลของการเรียนรู้นั้นผู้เรียนสามารถนำไปสู่กระบวนการ การปฏิบัติจริงในชีวิตได้ ดังนั้นสิ่งที่จัดให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ควรเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง สร้างความรู้เอง และค้นพบความรู้ได้ด้วยตนเอง เพื่อเป็นการเน้นว่าสามารถนำไปใช้ในชีวิตได้อย่างแท้จริง

4. การเรียนรู้ที่ดีจะเกิดการปฏิบัติจริง ด้วยการสัมผัสและสัมพันธ์โดยผู้เรียนเอง คือผู้เรียนควรจะได้มีโอกาสสัมผัสของจริง สถานการณ์จำลอง การได้ทดลองทำ การได้ร่วมในกระบวนการกลุ่ม จะทำให้ผู้เรียนรู้วิธีการอยู่ร่วมกันในสังคม และการแก้ปัญหาของชีวิตได้อย่างมีสติและใช้ปัญญา กล่าวคือการจัดการเรียนการสอนควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (learner centered) ของการพัฒนา ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความต้องการและให้โอกาสผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมการพัฒนาดตนเองให้เต็มศักยภาพ โดยครูเป็นผู้จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้

5. ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านในชนบทที่มีอยู่อย่างมากมายหลายสาขามีค่าบ่งบอกถึงความเจริญมาเป็นเวลานาน การจัดกิจกรรมการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น จะนำทรัพยากรอันมีค่าของท้องถิ่นและภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอน เช่น ด้านอาชีพเกษตรกรรม ดนตรี วรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี อันจะส่งผลให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความรักผูกพันกับท้องถิ่น รวมทั้งใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพด้วย

6. การเรียนรู้ของผู้เรียนไม่ใช่อยู่ที่การสอนและระยะเวลาที่ยาวนาน แต่แก่นแท้ของ การเรียนอยู่ที่การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนการสอนควรเป็นการบวนการที่จัดให้ผู้เรียนได้รู้จักการเรียนรู้ วิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้รูปแบบและเทคนิควิธีที่หลากหลายหลักการเรียนรู้ที่สำคัญการจัดการเรียนการสอน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนตามทฤษฎีเชิงระบบ (System approach) วิธีการเชิงระบบ คือ การนำเอาองค์ประกอบหลาย ๆ ส่วนมารวมกันอย่างมีความสอดคล้องสัมพันธ์และส่งเสริมซึ่งกันและกัน จนเกิดสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางไว้โดยทั่วไปองค์ประกอบที่สำคัญของวิธีการเชิงระบบจะมีอยู่ 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 Input: ปัจจัยหรือสิ่งนำเข้า (ได้แก่ ความรู้ สื่อและกระบวนการเรียน การสอนที่ครูจัดให้แก่ผู้เรียน)

ส่วนที่ 2 Process: กระบวนการ (ได้แก่ กระบวนการที่ผู้เรียนนำความรู้จาก Input ไปขยายผลหรือทดลองใช้กับชีวิตจริง)

ส่วนที่ 3 Output: ผลผลิตหรือผลสำเร็จขั้นสุดท้ายตามที่คาดหวัง คือ ผล การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากการนำความรู้ที่ไปขยายผลหรือทดลองกับชีวิตจริงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนตามวิธีของทฤษฎีเชิงระบบ (system approach) คือการจัดองค์ประกอบที่เป็นกิจกรรมสำคัญของการเรียนการสอนไว้ให้มีความสอดคล้องสัมพันธ์และส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่กำหนดไว้

2. การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด (learner centered) การเรียนรู้ที่เรียนสำคัญที่สุดเป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่ตรงกับความรู้และตามระดับความสามารถ (self-paced learning) หรือเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนและทำกิจกรรมในสิ่งที่ตรงกับสภาพปัญหาของตนเองเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยเน้นกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้กับชีวิตของตนเอง โดยเน้นกระบวนการและกิจกรรมที่หลากหลายทั้งกระบวนการกลุ่ม และศึกษาด้วยตัวเองการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดจึงเป็นการเรียนการสอนที่ยอมรับความรู้ ความสามารถความสนใจและความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก โดยครูเป็นผู้ร่วมวางแผน เป็นผู้ให้คำแนะนำในฐานะผู้มีความรู้และประสบการณ์มากกว่า แต่การวางแผนการเรียนจริง ๆ นั้นต้อง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างสูงสุด

3. การเรียนรู้ตามสภาพจริง (authentic learning) การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษใหม่ได้ปรับเปลี่ยนเป็นการเสริมสร้างให้มนุษย์สามารถสร้างความรู้ความสามารถและปัญญาด้วยตนเอง โดยครูและผู้เรียนเป็นผู้ร่วมกันวางแผนการเรียนสิ่งที่เรียนมาจากความต้องการของผู้เรียนเอง การจัด การเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าว จะทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและตอบสนองชีวิตจริงได้ เป็นลักษณะของการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง โดยคำนึงชีวิตและองค์ความรู้ของผู้เรียนที่มีหลากหลาย

4. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participatory learning) หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาจากความเชื่อที่ว่า การเรียนของเราเป็นกระบวนการสร้าง ความรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเอง โดยมีครูช่วยจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยให้เกิดการสร้าง ความรู้มากกว่าถ่ายทอดจากครูสู่ผู้เรียน ดังนั้นกระบวนการสร้างความรู้จึงต้องอ้างอิงประสบการณ์ ผู้เรียนเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นฝ่ายกระทำ (learning is

doing) อันจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ไปสู่การกระทำใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ในลักษณะนี้จึงย้าถึงลักษณะทางสังคมของการเรียน ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยตนเอง และระหว่างผู้เรียนกับครูทำให้เกิดการขยายผลของ เครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่มาไปอย่างกว้างขวาง โดยอาศัยการแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ เป็น เครื่องมือในการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ความรู้การจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม เป็นการเสริมสร้างบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย เคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ให้ความรักความอบอุ่น ไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างครูกับผู้เรียน เป็นบรรยากาศที่เสริมสร้างความพึงพอใจให้แก่ทุกคน บรรยากาศในการเรียนการสอนเป็นการกระตุ้นให้ ทุกคนอยากรู้อยากเห็น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินการเรียนรู้ด้วยตนเองตามสภาพจริง อันมีผล การพัฒนาตนเองตามศักยภาพ

สรุปว่า การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน คือการจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมใน การเรียนรู้ของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง สร้างความรู้เอง สามารถนำไปใช้ในชีวิตได้อย่างแท้จริง โดยใช้รูปแบบและเทคนิควิธีที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามทฤษฎีเชิงระบบ การจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด การเรียนรู้ตามสภาพจริง และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

บทสรุป

การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะผู้เรียนให้มีสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 นั้นสิ่งสำคัญคือการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนเพื่อสร้างสมรรถนะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยใช้หลักสูตรที่เหมาะสม และมีการบริหารหลักสูตรเพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ สถานศึกษาจำเป็นต้องสร้างและพัฒนาหลักสูตร ออกแบบการเรียนรู้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และผู้เรียนอย่างเป็นระบบ จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลายเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ใช้หลักจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย สามารถสืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อพัฒนา การจัดการเรียนรู้ ออกแบบวิธีการวัดและประเมินผล สร้างและนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม นำผลการประเมินการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบของการจัดการการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ครูผู้สอนต้องพิจารณาและเตรียมการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในทุกขั้นตอน การมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มศักยภาพ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ในชีวิตจริง

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2562). รายงานเฉพาะเรื่องที่ 12 หลักสูตรและการเรียนการสอน **ฐานสมรรถนะ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการ คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา.
- จะเด็ด เปาโสภา และ มนตรี พรหมเพชร. (2548). การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพ เล่ม 2 การพัฒนาโมดูลแบบ **ฐานสมรรถนะ (Developing of Competency-based Modules)**. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- ทิตนา แชมมณี. (2559). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เทื่อน ทองแก้ว.(2549). **สมรรถนะ (Competency) : หลักการและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- บังอร เสรีรัตน์และคณะ. (2566). คู่มือการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะ, สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2567, จาก<https://www.edusandbox.com/13-3-24-cbe/>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2541). การพัฒนาการสอน. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2553). คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: เทียนวัฒนา พรินท์ติ้ง
- วิริยะ ฤาชัยพาณิชย์ และ กมลรัตน์ นิมาลี. (2559). ห้องเรียนแห่งอนาคต เปลี่ยนครูให้เป็นโค้ช. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- วิโรจน์ สารัตนะ. (2556) กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา: กรณีที่คณะต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: หจก. ทิพย์วิสุทธิ.
- สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์. (2564). แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนในศตวรรษที่ 21. ครูสภาวิทยาจารย์ *JOURNAL OF TEACHER PROFESSIONAL DEVELOPMENT*, 2(1), 1-15.
- สิทธิพล อัจฉินทร์. (2562). ศาสตร์และศิลป์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2563) หลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะครูผู้ช่วยสู่การเป็นครูมืออาชีพสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๓). มปท: ม.ป.พ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). เหตุผลความจำเป็นของการปรับหลักสูตร, สืบค้นเมื่อ 25 เมษายน 2567, จาก <https://cbethailand.com/หลักสูตร-2/บทนำ/>
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2548). **คำจำกัดความและรายละเอียดสมรรถนะ (competency) สำหรับตำแหน่งในราชการพลเรือน**. กรุงเทพฯ สำนักคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). *รายงานผลการวิจัยและพัฒนากรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับประถมศึกษาตอนต้น สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ:
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก*. กรุงเทพฯ: 21 เซ็นจูรี จำกัด
- สุคนธ์ สิ้นรพานนท์และคณะ. (2554). *วิธีสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน*. กรุงเทพฯ: 9199 เทคนิคพรินต์ติ้งนิทาน.
- สุจิตรา ปทุมลังการ. (2552). *ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะและการประเมินผล*. กรุงเทพฯ: สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุทธิวรรณ ตันติรจนาวงศ์. (2560). *ทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. Veridian E-Journal มหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย*, 10 (2), 2843-2853.
- อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์. (2547). *แนวความคิดเรื่องสมรรถนะ Competency : เรื่องเก่าที่เรายังหลงทาง*, Chulalongkorn Review. 16(64) : 57-78.
- เอกรัตน์ หอมประทุม. (2566). *หลักสูตรฐานสมรรถนะกับการพัฒนาผู้เรียน*. กรุงเทพมหานคร : เอช อาร์ เซ็นเตอร์
- McClelland , D. C. (1973). *Test for Competence, rather than intelligence*. American Psychologists, 17(7).
- Scott B. Parry. (1997). *Evaluating the Impact of Training*. Virginia: American Society for Training and Development